

**Franz
Werfel
ČTYŘICET
DNŮ**

VYŠEHRAĐ

Translation & Epilogue © Hanuš Karlach, 2015
ISBN 978-80-7429-618-5

KNIHA PRVNÍ

blíž a blíž

*Když už, Pane svatý a věrný,
vykonáš soud a za naši krev
potrestáš ty, kdo bydlí
na zemi?*

ZJEVENÍ JANOVO, 6,10

se bavili o vojenských záležitostech jak náruživí odborníci. Čavuš byl přímo bezednou zásobárnou všelijakých drsných historek a taš-kařic, a krasoduch Gabriel jich očividně nikdy neměl dost. A tak se, jakkoli je to neuvěřitelné, v době, kdy už měsíce probíhaly deportace, dva Arméni horlivě zabrali do vzpomínání na to, co prožili v turecké armádě, jako kdyby to byla jejich vlast. Jenže čavuš Nurhan měl dost početné hejno ještě nedospělých potomků, v nichž se zřejmě ani sám dost dobře nevyznal. Ostatně se také o tuhle svou líheň téměř nestaral. Bývalý krotitel odvedenců s knírem nahánějícím strach byl vůči oddílu své vlastní krve tupě dobrácký až za hrob; nechal je v klidu a míru pustnout. Když bylo po práci a jednotliví mistři jeho podniku mu donesli klíče od dílen, ani nevěšel do svého dětmi se hemžícího domu, ani nezaklepal na dveře u některého souseda. V jedné ruce se džbánem vína, v druhé s tureckou pěchotní polnicí, kterou uzmul kdysi eráru, vkročil do svého meruňkového sadu. Za soumraku pak začaly rozdírat povětrí vesničanům již dobře známé, nejisté vyjící břeskné zvuky trubky. Zajímavě a bublavě vřeštěly tu turecké vojenské signály jak na nějakém rozjívěném čepobití, jako kdyby čavuš svolával celé údolí k nástupu, ještě než se rozhostí noc.

Ostatně kvůli školním dětem propukla mezi vesničany taková drobná kulturně politická váda. Podle osnov, které vydal Miacjal Enkerutiunk Hajoc, Všeobecné arménské školské sdružení, úřad, do jehož kompetence spadaly všechny otázky národního školství, měl školní rok skončit v prvních horkých letních dnech, tedy už v polovině května. Avšak Ter-Hajkazun, nejvyšší školní činitel v Yoghunluku, znenadání nařídil, aby se po krátkých osmidenních prázdninách začalo vyučovat znovu. Kněz takhle rozhodl ze stejných důvodů, z jakých pramenilo to horlivé pracovní opojení všech obyvatel. Byly to časy před potopou! Blížícímu se rozkladu všeho, co je spořádané, měl postavit hráz zdvojnásobený pořádek, naprosté bezmocnosti, která se dala neodvratně očekávat, nejvyšší pravidelnost a kázeň. A nadto právě v těchto stísněných dnech byl bezuzdný vřískot a bezelstné rámusení všech těch dětských hejn oddávajících se prázdninám nesnesitelnou pohromou. Byl by tedy dal knězi každý za pravdu, kdyby se nebyli učitelé postavili na rozhořčený odpor. Učitelé s Hrantem Voskanjanem v čele nechťeli přijít o dovolenou, kterou měli zajištěnou

ve smlouvách. Nechávali za sebe mluvit muhtary, varovali rodiče, že mozečky nebohých mrňat mohou přílišným namáháním v těch palčivých vedrech přijít k povážlivé úhoně; a nemluva Voskanjan rozpoutal vůči Ter-Hajkazunovi přímo válečnou výpravu. Nebylo mu to pranic platné. Kněz byl neoblomný. Dal si zavolat muhtary ze všech sedmi vesnic a stručným proslovem je přesvědčil. Takže nový školní rok, léto sem léto tam, začal bezprostředně poté, co skončil předchozí. Učitelé vyrukovali ještě s jednou zbraní, pokusili se zatahnout do sporu Gabriela Bagratjana. Šatachjan a Voskanjan se s vážnou obřadností dostavili do vily. Gabriel však rovnou prohlásil, on že je bezvýhradně pro to, aby se ve vyučování pokračovalo. Vítá takové rozhodnutí nejen všeobecně, ale i ve svém vlastním zájmu, protože se rozhodl poslat do školy k panu Šatachjanovi syna Štěpána, aby se konečně stýkal s chlapci svého věku a kmene. Učitel Šatachjan se uklonil a v odpověď přednesl svou nejlepší francouzštinou krátký projev, v němž postavil do protikladu požadavky moderní hygieny a požitek z volnosti a přežilou strohost vědy. Když domluvil, setkal se s Bagratjanovou poněkud užaslou otázkou:

„Proč se mnou vlastně mluvíte francouzsky?“

Habet Šatachjan se dotčeně hájil:

„To jenom kvůli vám, efendi.“

Hrant Voskanjan ho však zlostně rýpl mezi lopatky, jako kdyby mu chtěl říci: Tak vidíš, tou svou ješitností jsi všechno zvrtačil. Nemluva si ovšem veškerou svou nenávisť vybil v dlouhém veršovaném pamfletu na Ter-Hajkazuna. Za jedné z nočních schůzek, které vedl Grigor, dal to rýmované láteření přednést; to obstaral Asajan, nitkovitý zpěvák. Hlas učitele Asajana se zachvíval hněvivým dojetím. Protože druhým povoláním byl regenschori v Ter-Hajkazunově kostele, trpěl pod kněžovou nelítostnou vládou ještě víc než ostatní. Bojovná poéma končila těmito výhružnými verši:

*Ač i slunce tvá sutana zakryje,
svým paprskem stejně ji probije.*

Ježto slunce tu asi mělo být alegorií pro světlo ducha, nebylo zcela zřejmé, proč Ter-Hajkazunova sutana rozšířením vyučování dotyčné světlo zakryje. Grigor nad těmi ctižádostivými výroky svého učedníka vrtěl hlavou. Kroužek seděl ozářen světlem měsíce na vršku nad

vinici Heder begu. Lékárník si dal báseň podat. Vůbec si nevšímal hrdiny té satiry. On ostatně vždycky nechával všechno předmětné stranou. S chmurnou lhostejností zvěstoval:

„To nemá hlavu ani patu, Hrante Voskanjane. Básníci, ti žili pouze a jenom v dobách dřívějších...“

Netoliko básníci existovali jenom v dobách dřívějších, také opravdové činy, války, státníci, hrdinové. Vůbec veškerý svět stál za řeč jenom jako dějiny. Aby ale svého učedníka úplně nepozbavil odvahy, pokynul mu Grigor:

„Nevzdávej se! Ovšem musíš se ještě učit, učiteli!“

Ve stanovený den se Gabriel Bagratjan dostavil do yoghunlucké školy se Štěpánem a s jeho malou společnicí Sato, které se už všechny rány zahojily. Předtím měl s Juliettou drobnou půtku. Má prý o dítě obavy, řekla, dřepět mezi tou nemytou mládeží, a ještě k tomu v nějaké orientální maštali! Přece ani v Paříži neposílali Štěpána do obecné školy, a tam se věru bylo daleko méně co obávat, že snad dostane nějakou nakažlivou chorobu a vši. Gabriel stál na svém. Když se všechno důkladně uváží, nelze takové nějaké nebezpečí vůbec brát vážně, ono je totiž možná až příliš brzy ještě překoná nebezpečí opravdové. Jako otec pokládá za daleko důležitější, že Štěpán teď konečně pozná, co ho vlastně dělá tím, čím je, a to od základu. V jiné situaci a v jiné době by Julietta byla měla pohotově tisíc odpovědí. Teď ale zápas hned vzdala a umlkla. Tuhle mlčenlivou rezignaci sama téměř nechápala. Po tom nočním rozhovoru, v němž z Gabriela promluvílo takové zoufalství, se stalo něco záhadného. Důvěrnost, v jaké oba žili – sklizeň to hodná jejich čtrnáctiletého manželství – vyprchávala stále víc. Kdykoli se teď Julietta v noci probudila, často jí připadalo, že snad ona a spáč po jejím boku nemají žádnou společně prožitou minulost. Jejich společně prožitá minulost byla tam někde daleko v Paříži a v opojně osvětlených evropských městech, naprosto od nich oddělená, už k nim zhola nepatřící. Co se to jenom událo? Změnil se Gabriel, nebo ona? Stále ještě se dívala na všechny ty události, které možná nadejdou, nikoli vážně. Připadalo jí zhola směšně předpokládat, že ta potopa se před ní, Francouzku, uctivě nezastaví. Nejde o nic jiného než přečkat ještě pár týdnů. A potom zpátky! Všechno, co se za tyhle týdny udá, bude hrou, která je jí lhostejná. A tak tedy mlčela, když se Gabriel rozhodl, že Štěpán půjde do školy. Když si však v nejzazším zákoutí duše náhle uvědomila to

vlastní vnitřní hnutí – „Ach, co mi je po tom?“ –, ulekla se a pocítila nad sebou, ale daleko více nad Štěpánem jakýsi žal, jaký dosud nepoznala.

Lze si představit, jak byl chlapec z toho nového uspořádání svého života nadšen. Přiznal se otci, že už se při výuce s hodným panem Avagjanem skoro nedokáže soustředit a upřít svou pozornost na látku. To bude daleko raději, on, pařížský gymnazista, latiník a řečtinář, chodit do arménské vesnické školy. Taková ochota ovšem nepramenila jen z toho, že procvičování s Avagjanem Štěpána nudilo; i v duši měl chlapec zmatek a napětí, zvláště od té doby, co u nich bydlela Iskuhi a Sato. Kvůli Sato už měl Štěpán jednou velkou mrzutost. Chlapec a to škrvně jednou brzy ráno z ničeho nic zmizeli a vrátili se teprve dlouho po obědě. Ježto hrozilo, že Sato se za ten výlet se zlou potáže, vzal Štěpán veškerou vinu rytířsky na sebe a tvrdil, že při procházce po Damlaciku zabloudili. Julietta strašlivě vynadala nejen Avagjanovi, ale i Gabrielovi a zakázala chlapci v budoucnu se Sato i jen promluvit. Tulačka byla z panstva, jakož i z kruhu lidí, kteří se s nimi stýkali, zcela vyobcována, a pokud byla v domě, směla pobývat jen ve své komůrce. Štěpán o to častěji tajně chodíval za Iskuhi; ta už rovněž utekla z postele, ačkoli se ještě úplně neuzdravila. Kdykoli odpočívala na rozkládacím křesle v zahradě, dřep si jí na zem k nohám. Trápila ho nejedna otázka. Iskuhi musela vyprávět o Zeitunu. Kdykoli se jim ale do toho nachomýtlá mamá, okamžitě přestali debatovat, jak spiklenci. Všichni ho k sobě tak přitahují, myslala si Julietta.

Yoghunlucká škola byla v pořádně veliké budově. Měla čtyři třídy; byla to největší škola v celé oblasti Mojžíšovy hory. Jejím vedením pověřil Ter-Hajkazun Habeta Šatachjana. Tenhle učitel na vlastní pěst přičlenil k obecné škole ještě jednu pokračovací třídu, kde vyučoval francouzštinu a dějepis, Voskanjan pak literaturu a krasopis. Ale to mu pořád nestačilo, byl zřízen ještě i večerní běh pro dospělé. Tady rozsvěcoval světlo své světaznalosti dokonce takový učenec jako lékárník Grigor. Přednášel tu o hvězdách, květinách, zvířeně a horninách, o starých národech, o básnících a mudrcích. Podle svého zvyku však neodděloval jeden předmět od druhého, nýbrž vyprávěl o nich ve fantastické směsici, ten vynalézavý vědecký pohádkář. Svě proslovy kořenil tajuplnými slovy a čísly, takže posluchači na něj mžourali namáhajícima se, leč nechápajícima očima. Nicméně je

AUTOROVA POZNÁMKA NA ZÁVĚR

Toto dílo se v hrubých rysech zrodilo, když autor v březnu roku 1929 pobýval v Damašku. Když viděl v jedné továrně na koberce pracovat zmrzačené a vyhladovělé uprchlické děti, byl mu ten žalostný pohled rozhodujícím podnětem, aby říši mrtvých, kam přichází všechno, co se kdy stalo, vyrval neuvěřitelný osud arménského národa. Knihu psal od července 1932 do března 1933. V té době, v listopadu 1932, za přednáškového turné po různých německých městech, vybral si pátou kapitolu první knihy k veřejnému čtení, přesně v té podobě, v jaké je tu otištěna; opírá se o historicky doložený rozhovor mezi Enverem pašou a pastorem Johannem Lepsiem.

Breitenstein na jaře 1933

F. W.

Duben roku 1915. První světová válka je v plném proudu, a turecká vládní elita, spojenec Německa, se rozhodla, že zlikviduje „nespolehlivou“ arménskou menšinu ve svém státě; vzdor tomu že tato minorita byla mimo jiné například páteří turecké ekonomiky. Nejdříve turecká vláda „anihiluje“ přes 200 příslušníků arménské intelektuální elity, a poté začne systematicky ničit ostatní arménské etnikum ve své říši. Nasadí k tomu cíli armádní, policejní i dobrovolnické jednotky. Ty konají tak, že jejich „vyřazování arménského obyvatelstva“ si svou příšerností nijak nezadá s dnešním řáděním takřečeného Islámského státu. Výsledkem onoho rozsáhlého vraždění je půldruhého milionu mrtvých a téměř stejně těch, kdo uprchli do okolních zemí Blízkého východu.

Tam se s mnohými z nich, kdy už je dávno po válce, na jedné ze svých cest shledá rakouský spisovatel pražského původu Franz Werfel. Otřesen zážitkem oněch živořících migrantů rozhodne se oslativ je tak, jak dovede – literárním dílem. Vytvoří román, díky němuž je později v Arménii uctíván téměř jako světec. Ale ještě předtím, kdy už musí tu a onde v Evropě hledat útočiště před nacistickým nebezpečím, pálí jeho díla Hitlerovi poddaní na hranicích v Německu.

Werfel se konce další světové války a nacistické hrůzy sice dočká, ale pouze na necelé tři měsíce. Umírá v srpnu roku 1945 na infarkt. (Máme tedy v tomto roce před sebou tři výročí: sto let od genocidy Arménů, sto dvacet pět let od Werfelova narození v domě naproti pražskému Masarykovu nádraží a sedmdesát let od spisovatelovy smrti v daleké Kalifornii.) Werfel se tedy nedočkal toho, že nedlouho po druhé světové válce OSN uzákonilo pojem genocida jako vrcholný zločin. Ze zkušeností právě s z vyhlazováním Arménů. Turecko samozřejmě hlasitě protestovalo; dodnes se zdráhá uznat, že ona akce proti vlastní arménské menšině byla genocidou. Vyčítá to státům, které ji uznaly, jako Francii, Rakousku, Slovensku, vyhrožuje odvety akty Německu, kde o genocidě promluvil v dubnu prezident Gauck, dokonce Vatikánu, kde o arménské genocidě kázal papež František. A perzekvováni jsou i sami turečtí intelektuálové, kteří nahlas genocidu uznávají. Tak má třeba doma kvůli tomu veliké potíže laureát Nobelovy ceny spisovatel Orhan Pamuk.

Přítom děsivost toho, co na Arménech Turci v tom roce 1915 páchali, je tak drtivá, že když v roce 1921 stanul před berlínským soudem arménský student Solomon Teherjan za to, že zastřelil na ulici někdejšího tureckého ministra vnitra Talaata Beje, iniciátora a realizátora oné genocidy, pod tíhou toho, co on a další líčili o zvěrstvech Turků, byl soudem osvobozen.

Werfelova vnitřní potřeba oslavit arménský národ (který skutečně tu a tam kladl Turkům ozbrojený odpor) vycházela u něho i z téměř geneticky dané spontánní sympatie vůči těm, kdo jsou tak nebo onak ohroženi, utlačováni, tištěni. Tak se v době kolem mnichovských událostí ve francouzském tisku takto hněvivě vyjádřil na obranu Čechů:

Už týdný je malý český národ vystaven útokům tak nelibostným, tak prohnáním, tak cynickým, jaké dějiny dosud nepoznaly. Celá Evropa přihlíží a v očích má děs. Jak hadím pohledem ochrnutá se diplomaticky kroutí a svíjí, zapřísahá vraha, aby se smrtelnou ranou ještě počkal, žádá oběť, aby byla rozumná, a neuvědomuje si svou nesmírnou převahu, jak morální, tak materiální. Nejen strach z války tu otrásá všemi, kdo mají v sobě lidskost, a zbavuje evropské demokracie průbojně odhodlanosti, jaká jediná je s to zachovat mír. Ta stisňující hra, která nevědomky posiluje útočníka a napadeného dobrými radami víc a více zatlačuje na pokraj propasti, má ještě jeden důvod. Stále znovu lze na Západě zaslechnout otázku: „Kdo vůbec jsou ti Češi, kvůli jejich životnímu problému se má znovu prolít oceán naší nejlepší krve? Je ten malý národ tak důležitý, aby kvůli jeho existenci byla znovu ohrožena existence celé bílé rasy? Je snad svrchovaně nezbytné bránit nový stát, který před mírovými smlouvami vůbec ještě neexistoval?“

Jak podobné otázky dokazují, jednou z příčin onoho ochromení je to, že Evropa strašlivě málo ví o tomto národě, o tom, jaký je, jaká je jeho úloha v dějinách, ačkoli v jejím nejnižším středu žije už bezmála třináct století. Tak naprostý nedostatek vědomí o důležitém orgánu vlastního těla je hodně zvláštní. Lidé zhruba vědí, na co mají srdce, plíce, játra nebo ledviny. Pokud by se však někdo zeptal na přesný účel sleziny

nebo štítné žlázy, asi by to s odpovědí nebylo slavné. Ovšem lékaři by na pochybách být rozhodně neměli. (...)

Nejde tu vpravdě zdaleka jen o tragický osud Čechů. Prastará kultura Čech, plná mystického ducha a zářivé lidskosti, prastaré dějiny Čech zmirají pod rukama onoho šklebícího se „chirurga“ a jeho stejně tak neslavných jako nic netušících asistentů. Nevědomost nechrání před trestem. To platí jen pro soukromníka. Politika trest nestihne, pokud zrovna nepadne do rukou nepřátelského pohlavára. Čechy si bere čert. Puritánští křesťané mu udílejí požehnání. My však hájíme svou duši; voláme hlasitě: Je to zločin na lidskosti!

(Franz Werfel napsal tyto texty v září 1938 v dočasně francouzské emigraci.)

Nedlouho poté se Franz Werfel na československém zastoupení ve Francii hlásil do zahraniční armády Československé republiky – pražský židovský Němec – ; nebyl odveden vzhledem ke své srdeční vadě, na niž posléze zemřel.

Hanuš Karlach

SLOVNÍČEK ARMÉNSKÝCH, ARABSKÝCH
A TURECKÝCH VÝRAZŮ

Abdülhamid II. (tur.) poslední turecký sultán, panoval v letech 1876–1909

Ad dájim Alláh, Alláh dájim! (arab.) Věčný je Bůh, věčný!

Aferin! (tur.) Výborně!

aga (tur.) pán, statkář, velitel oddílu

Akdeniz (tur.) Středozemní moře

Alláh kerím! (tur.) Milostivý Bože!

Astrac im! (armén.) Můj Bože!

ášik (tur.) lidový pěvec

Azganver Hajuhjaz Engerutjun (armén.) Vlastenecký spolek žen

Bari irikun! (armén.) Dobrý večer!

Bari lujs! (armén.) Dobrý den, dobré jitro!

bedel (tur.) poplatek

Ben biraz hastayim (tur.) Jsem trochu nemocen

bilir (tur.) ví

binbaşı (tur.) velitel oddílu o tisíci mužích, tak asi major

Bi-rázik! (tur.) Při Živiteli! (tj. Při Bohu!)

bolor par (armén.) druh tance

bulgür (tur.) kroupy nebo jídlo z vařených krup

Canım! (tur.) Dušinko!

čaršaf (tur.) přehoz, kterým se turecké ženy zahalovaly na veřejnosti

čavuš (tur.) desátník, policejní strážmistr

čete (tur.) oddíl ozbrojenců, povstalců, milice atp.

četedžiové (tur.) příslušníci takového oddílu

dardz par (armén.) druh tance

Dašnakcakan (armén.) příslušníci politické strany Dašnakcutjun

Dokuz Pinar (tur.) Devět studní

dirhem (tur.) platidlo

Ečmiadzin, Edžimiacin (armén.) proslulý staroarménský kněžský seminář

efendi (tur.) pán, úředník, vzdělaný člověk

encümen (tur.) shromáždění, spolek společnost

entari (tur.) plášť

ermeni millet (tur.) arménský národ

Eski bostan (tur.) Stará zahrada

Ferhád al-Kátib (arab.) pisář Ferhád

feradže (tur.) svrchní oděv žen zahalující je před cizími osobami

Goh em! (armén.) Dobře! To jsem rád!

hajrik (armén.) tatínek

hamam (tur.) lázně

hamidiye (tur.) dobrovolná policie sultána Abdülhamida II.

hamitčiové (tur.) příslušníci tohoto dobrovolnického sboru

han (tur.) bazar nebo zájezdní hostinec

hančar (armén.) génius

handžár (tur.) meč

Hep gitti, hep bitti! (tur.) Je po všem, všechno je totam!

hodža (tur.) učitel na náboženské škole

Hogud matagh, kez ghurban! (armén.) laskavé oslovení dítěte matkou;
znamená „Všechno ti obětuji“

hükümet (tur.) vláda

chalífa, chálífa, kalif (tur.) nástupce proroka Muhammada, hlava všech muslimů

chán (tur.) vládce

chinzír káfir (arab., tur. podoba je cansiz kâfir) nevěrecké zvíře

inšaat taburu, inšaat taburu (tur.) ženijní oddíl

inšalláh (arab.) dá-li Bůh, snad ano

irade (tur.) sultánův výnos

Ittihad, Ittihad ve Terakki (tur.) „Jednota a pokrok“, politická strana vlád-
noucí v Turecku od r. 1909 do konce 1. světové války

Já razzák, já kerim, já fattáh, já álim! (arab.) Ó Živiteli, štědrý, vševedoucí!

kajik, kayik (tur.) malý člun

kangni, kagni (tur.) dvoukolový vůz

karagöz (tur.) stínové divadlo

karma (tur., pův ind.) úhrn zásluh i přestupků, ovlivňujících osud člověka
i v jeho příštích životech

kaymakam (tur.) okresní náčelník
kaymakamlık (tur.) úřadovna kaymakama
kaza (tur.) okres, oblast
kavas (tur.) posel, kurýr
kebáb (tur.) pečeně
Kese, kese, sürer yaralarlar (tur.) Podřezávají je a štvou
keyif (tur.) klid, odpočinek
kismet (tur.) osud, úděl
Kismetten ziyade olmaz! (tur.) Nic se nestane, co není předurčeno!
kolagasi, kolağasi (tur.) náčelník policejní stanice
konak (tur.) palác
Küçük hanım! (tur.) Slečno! Mladá paní!

Lá iláha, illá 'lláhu (arab.) Není Boha kromě Boha
Lazové – národnostní menšina ve východním Turecku, hovoří jazykem
blízkým gruzínštině
lokum (tur.) doslova „sousto“, druh cukroví

mayis (tur.) květen
Mevlevi (tur.) náboženský dervišský řád, tzv. Tančící dervišové
Miacjal Enkerutiunk Hajoc (armén.) Spojené arménské společnosti
molla (h), mullá (h) – tur., arab. – muslimský duchovní
muavin (tur.) pomocník, zástupce náčelníka
muhádžir (tur., pův. urdsky) vystěhovalec, přesídlenec
muhtar (tur.) starosta
mülazim (tur.) nižší důstojník, tak asi poručík
münadi (tur.) ohlašovatel, zvěstovatel
mutasarrıf (tur.) náčelník kraje

Naciye sultan (tur.) dcera sultánova
nahiye (tur.) správní jednotka tvořená 3 až 4 vesnicemi
nargile (tur.) vodní dýmka
nisan (tur.) duben

Oglum, bir daha gelmen (armén.) Chlapče, už nepřijdu
okka (tur.) jednotka váhy, asi 1,25 kg
onbaşı (tur.) desátník

pádišáh (tur.) titul sultánův, císař
para (tur.) drobná mince

pilav (tur.) jídlo z rýže a z masa, popřípadě z jiných přísad
Sabahlar hayır olsun! (tur.) Dobré jitro!
sandžak (tur.) kraj
saptieh, zabitiye (tur.) četník
saz (armén.) strunný hudební nástroj
Selâm alajki! (tur.) Buď pozdraven!
selâmlik (tur.) místnost v domě nebo v bytě určená pro návštěvy
serail, seray (tur.) palác
seraskeriât (tur.) úřad nejvyššího velitele armády – seraskera
súra (arab.) kapitola z koránu

šalváry (tur.) dlouhé zřasené kalhoty
šejhülislâm (tur.) nejvyšší soudce a znalec muslimského práva
šeriat (tur.) islámské právo náboženské

tar (armén.) lidový hudební nástroj
tarbuš, tarbúš (arab.) fez
tarikât (tur.) učení dervíšského řádu
tekke (h) – tur. – shromaždiště členů náboženského řádu
tezkere (tur.) úřední potvrzení, průkaz
tonir (armén.) pec na pečení chleba
türbe (tur.) hrobka, mauzoleum
türbedar (tur.) strážce hrobu

ulemá (tur.) vzdělání duchovní, náboženská inteligence
Uzun çarşi, Uzun çarşi (tur.) Dlouhý bazar

váli (tur.) náčelník provincie
vardapet (armén.) církevní hodnostář
veli (tur.) doslova „přítel“; náboženský titul dervíšský
vilâyet (tur.) provincie

Yeni Dünya (tur.) Nový svět
yayli (tur.) bryčka
jüzbaşi, jüzbaşi (tur.) důstojnická hodnost, přibližně kapitán

zîkr (tur.) seance dervíšského řádu

Některé výrazy s jistou tradicí transkripce jsou tu ponechány ve vžitém tvaru, případně přizpůsobené přepisu autorovu.

OBSAH

KNIHA PRVNÍ

blíž a blíž

- I. Tezkere 9
- II. Konak, Hamam, Selâmlık 24
- III. Yoghunlucké osobnosti 40
- IV. První událost 63
- V. Mezihra bohů 111
- VI. Velké sněmování 134
- VII. Pohřbívání zvonů 210

KNIHA DRUHÁ

zápas slabých

- I. Náš příbytek je horská výše 261
- II. Činy chlapců 301
- III. Ohňový průvod 364
- IV. Kudy chodila Sato 442

KNIHA TŘETÍ

zkáza – spása – zkáza

- I. Mezihra bohů 483
- II. Jak se Štěpán vydal na cestu a jak se navrátil 511
- III. Bolest 549
- IV. Rozvrat a pokušení 571
- V. Oltářní plamen 613
- VI. Písmena v mlze 686
- VII. Nevysvětlitelnému, což v nás je i nad námi 734

Autorova poznámka na závěr 740

Genocida Arménů a Franz Werfel 741

Slovníček arménských, arabských a tureckých výrazů 744

FRANZ
WERFEL

ČTYŘICET
DNŮ

EDICE SVĚTOVÁ PRÓZA

Z německého originálu Die Vierzig Tage des Musa Dagh
vydaného nakladatelstvím S. Fischer, Frankfurt (Main)

1965, přeložil a doslovem opatřil Hanuš Karlach

Typografie Vladimír Verner

Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,

v Praze roku 2015 jako svou 1364. publikaci

Redakčně zpracovala Blanka Koutská

Odpovědný redaktor Filip Outrata

Vydání sedmé, tohoto překladu třetí. AA 47,23. Stran 752

Vytiskla Těšínská tiskárna, a. s.

Doporučená cena 448 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,

Praha 3, Víta Nejedlého 15

e-mail: info@ivysehrad.cz

www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-618-5